

הדף היומי

מסכת כתובות - דף מד' מה'

עלון יומי ללומדי הדף היומי ו"ל ע"י מדרשית הדף היומי פ"ת
לע"נ גיטל מלכה ע"ה בת הר"ר אשר אנטשיל ז"ל

עיונים על הדף

האם דיני הבת מסורים לאם?

אמרה המשנה, הגיורת שנתגיירה בתה עמה וזינתה הרי זו בחנק. הדין המבואר במשנה, שגיורת אף שהתגיירה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד, אין דינה כבת ישראל בפרשת נערה המאורסה שזינתה. א"כ צריך תלמוד, מהי האריכות לשון שבמשנה, לגבי האם שהביאה את הבת לגירות וכו'.

כתבו תוס' על אתר (ד"ה הגיורת), "הא דלא נקט הגיורת שנתגיירה סתמא, משום דאיירי פחותה מבת שלש, דאין דרכה להתגייר אלא עם אמה. ועוד אין סברא שהטבילוה על דעת ב"ד שאין מטבילין גר קטן על דעת ב"ד אא"כ הוא תובע להתגייר וזאת פחותה מבת ג' אין בה דעת לתבוע, להכי נקט שנתגיירה בתה עמה והטבילוה על דעת אמה וכו' עכ"ל. לפום ריהטא, כתבו התוס' ב' עניינים, א' מחמת המציאות, היות והיא קטנה, בודאי אמה הביאה אותה להתגייר. אולם חידוש תוס' דבר נוסף, היות וגר קטן מטבילים אותו על דעת ב"ד, זה דווקא אם יש תביעה לגירות, כאן היא קטנה שאין בה דעת ולא תבעה להתגייר, א"כ מדוע ב"ד נזקקו לגיירה, בהכרח שהטבילו הקטנה ע"פ דעת אמה. ובלא דעת ב"ד.

בסוגיית גר קטן לעיל (יא) הארכנו בנושא של קטן המתגייר למי מסורים דינו. ושם התבאר, גר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד. וביאר רש"י, שאין לו אב ואמו הביאתו להתגייר. ועמדו הקדמונים על דעת רש"י, מדוע כתב שאמו הביאה אותו להתגייר, מדוע לא אביו הביאו להתגייר. באמת בראשונים, מצאנו שיש שנקטו שמדובר על קטן שמצאנו במלחמה וכד', שאין לו מי שיביאו להתגייר, ולכך צריך להגיע לדעת ב"ד. אולם עדיין צריך תלמוד בדברי רש"י שנקט שלא האב, הביא אותו להתגייר. והלא דבר הוא.

באמת למתבונן בהמשך הסוגיא, מבואר, "דניחא ליה במאי דעביד אבוהון", היינו, שבכה"ג שיש אב, לא צריך להגיע לעל דעת ב"ד. מה גדר הדברים? ועיין שם בעיונים על הדף (לדף יא): שהוכחנו בהרחבה, מהגמ' ביבמות (מח') מהרש"י ומהתוס' שם, שכל ענייני יהדות הבן הקטן, מסורים ביד האב. ואם ברור שדיני הבן לענייני גירות מסורים לאב, מובן מדוע רש"י בסוגיית גר קטן, לא העמיד שאביו הביאו להתגייר. שהרי אם האב בא והביא את הבן להתגייר, מדוע נזקקים להגיע לדעת ב"ד. הרי דינו מסורים לאביו, כפי שאנו לומדים ברש"י בסוגיא ביבמות. בהכרח אין לו אב, ואמו הביאתו להתגייר, ולכך צריך להגיע לדעת ב"ד.

ומדוקדק היטב רש"י (שם) שאף בקטן שאמו הביאה אותו להתגייר, שנזקקה הגמ' להגיע לדין הגירות על דעת ב"ד, כיון שלקטן אין דעת. וביאר רש"י ש"הם נעשים לו אב". כיון שכל דיני הבן מסורים לאב. אף הבי"ד, דינם לזכות לקטן את ענייני גירות, בתוקף הדין של מעשה האב. וז"ל.

מעשה, צריך לעיין טובא בדברי התוס' הנזכרים אצלנו בסוגיא, שהרי כפי שעולה מריהטת דבריהם עולה, שהטבילו את הקטנה על דעת אמה, ולא נזקקו להגיע לעל דעת ב"ד. ואילו בסוגיא בדף יא התבאר, שדעת ב"ד צריך אף לאם שמביאה את הקטן לב"ד. (ומסתבר, שקשה לחלק בין בן לבת. שדיני הבן מסורים לאב. ודיני הבת מסורים לאם. וזה החילוק האם צריך להגיע לעל דעת ב"ד בקטן או בקטנה.)

ולפי חומר הקושיא, אולי צ"ל, שתוס' לאו באו לחדש שיש מושג "על דעת האם", כמו שמצאנו באב. ובודאי דיני הילדים מסורים לאב ושייך רק על דעת האב כמבואר הן בסוגיא לעיל יא' והן בסוגיא ביבמות מח'. אלא באו תוס' לומר, לפי מה שמבואר בגמ' לעיל יא' שקטן המתגייר ע"י אביו "ניחא ליה במאי דעביד אבוהון" דאמרו תוס' אף בקטנה שבאה להתגייר עם אמה ניחא לה בניור אע"פ שאין לה דעת אולם תולים שרצונה לפי מעשה אמה. אמנם עדיין צריך להגיע לעל דעת ב"ד למעשה הגירות. כל מה שנקטו התוס', להפקיע את קושיית הגמ' בדף יא, שמא זה חוב לקטן, וע"ז אמרו שניחא לקטנה היות ובאה עם אמה.

אולם בשיטמ"ק (לעיל יא) נראה בתו"ד שסבר שיש מושג הנקרא "על דעת האם", לגבי הנידון למי מסורים דיני הילדים. וכך, לאחר שמביא את שיטת רש"י, שאם אביו הביאו להתגייר, אין אנו נזקקים לדעת ב"ד, כיון שדיני הבן מסורים לאב. ולכן רש"י העמיד שאמו הביאה אותו להתגייר, וצריך להגיע לדעת ב"ד. שואל השיטמ"ק וז"ל, "וקשה מה נפשך אם אמו נתייגרה למה לי דעת ב"ד דהא דחי' בגמ' לקמן בגר שנתגיירו בניו עמו ומה לי אב או אם לענין זה הכי נמי נגרים הבנים אחר האם כמו אחר האב ויותר ואם לא נתייגרה אמו עמו למה ליה למימר דאין לו אב אפי' שהיה לו אב כיון דאינו מתגייר עמו בעי' דעת ב"ד".

נראה מדברי השיטמ"ק שלמד שאמת יש מושג הנקרא על דעת האם. וביותר נוקט לתסקנת דבריו, שאם אביו או אמו הביאו את הקטן להתגייר ואף שהם אינם מתגיירים לא צריך להגיע לעל דעת ב"ד כיון שניחא ליה במאי דעביד אבוהון או אמן.

עלה לנו ביאור חדש בהבנת הסוגיא, בדעת רש"י והתוס' התבאר, שרק כאשר האב מביא את הבן להתגייר, לא צריך להגיע לעל דעת ב"ד, היות ולא מסורים הדינים. רק יש בעיה בתוקף הגירות, אולי זה חוב לקטן, ע"ז אמרו ניחא ליה. ואף אם יכולה ליצור ניחוא, כאשר מביאה את הקטנה להתגייר, כפי העולה מדברי התוס' לפנינו. אולם באם עדיין נזדקק לעל דעת ב"ד.

אולם לדעת השיטמ"ק, ה"ניחא ליה במאי דעביד אבוהון או אמן", יוצר הגדרה בשייכות של הבן או הבת לאב או לאם. ובעקבות מה שנח לילד, זה לא רק מונע את החוב ויוצר זכות, אלא זה מגדיר שדיני מסורים לאביו או אמו, ואין צורך להגיע לעל דעת ב"ד.

נושא היום: שטר מבטל שטר. נערה המאורסה בישראל וגירת.

דעת רב הונא, בב' כתובות שבאחת כתוב מאתיים, בשניה כתוב 300 יכולה לגבות מאיזה שתרצה, **היות** ויש הוספה. (עי' בתו"ד'ה הא, משמעות ההוספה.) **ואף ר"נ** סבר כך. **אולם**, כאשר כתב ב' שטרות על מכר או מתנה, ביטל השטר השני את השטר הראשון. **אם שטר א' מכר וב' מתנה**, חיזק את כוחו בשטר הב', בדינא דבר מצרא. **אם שטר א' מתנה ושטר ב' מכר**, חיזק את כוחו שנותן לו אחריות, אם נושים יגבו ממנו את הקרקע. **אם ב' השטרות מכר או מתנה, לרפרם**, מחזיק את השטר הא' למזויף. **ולרב אחא**, מוחל את השעבוד מהשטר הראשון. (עי' בתו"ד'ה, אימר מה הנפק"מ של מחילה בב' שטרות שלמתנה.) **נפק"מ, א**, לאורויעי סהדי, (לרש"י, לרפרם, פוסל את העדים החתומים. לתוס', שטר שיש לו למקבל ועדים אלו חתומים, לא יכול לגבות שלדבריו הם חתומים על שטר מזויף. או שלא נוכל לקיים שטרות מחמת תוקפו של שטר זה.) **ב**, לשלומי פירי, מי אוכל פירות מזמן השטר הראשון, אם הוא מזויף שייך לנותן. **ג**, לטסקא, היינו מי ישלם מס הקרקע.

לגבי כתובה הגמ' ברייתא שנחלקו רבי אלעזר ברבי שמעון ורבנן מחתי גובה. **ונפסקי הלכה**, בין עיקר כתובה ובין תוספת, גובה מזמן נישואין. **היות** וכתוב בפרשת נערה המאורסה, "כי עשתה נבלה בישראל", ממועטת גיורת שאין דינה בסקילה, **אלא** בחנק, כדון א"א שזינתה. **כמו"כ** הלכה שנאמרה בענרה מאורסה שזינתה, והוציאוה אל פתח בית אביה, זאת אין לה פתח אב. **וכן** אם נמצא הבעל מוציא שם רע, אינו משלם את הקנס. **הייתה לידתה בקדושה**, יש בה סקילה, **ונלמד** מ"ומתה", וממועט קנס. **ואין** לה פתח בית אב, כיון שהורתה הייתה בגיורת ואינה מתייחסת אחר האב. **הותרה ולידתה בקדושה**, הרי היא כבת ישראל גמורה. (ועי' תוס' ע"ב ד"ה ואימא, הראשון) "הוציאו את הנער **אל פתח בית אביה**", נאמר רק למצוה. ולא מעכב את דין הסקילה.

לדעת רבי יוסי בר חנינא, המוציא שם רע על יתומה, פטור. היות ונאמר "לאבי הנערה". **והעמיד את דבריו**, דווקא ככה"ג שהוציא שם רע בזמן שלא היה לה אב, וכן במפתה. **אולם אם היה לה אב**, ועד זמן העמדה בין נפט, משלם קנס. **וזה למד רבי יוסי בר חנינא** מדברי רבי יוסי הגלילי, שלמד שבמפתה יש קנס ליתומה באופן שבא עליה ונתייחמה. **אולם לרבא**, מוציא שם רע על יתומה חייב, ממה שהתורה מיעטה בתולת גרים. ואם ליתומה אין קנס, היות ואין לה אב, לא צריך למעט בתולת גרים, שהרי אין לה אב.

לדעת ר"ל, מוציא שם רע על קטנה, פטור. היות והתורה אמרה "נערה", ולא קטנה. וכתוב בכתיב מלא, **ללמד** שבכ"מ שכתוב בכתיב חסר, הכוונה אף קטנה. (לא צריך ללמד על עצמו היות ומדין העונש שבסקילה יודעים שקטנה ממועטת שהרי אינה בת עונשים.)

תני שילא, ג' מידות בהמתת נערה המאורסה. **א**, באו עדים **לאחר שנישאת** ובי' בבית חמיה, והעידו שזינתה בבית אביה, בסקילה על פתח בית אביה. **ב**, באו בבית אביה שזינתה **בבית אביה**, בסקילה על שער העיר. **ג**, זינתה ועד **שעמדה בין בגרה**, בחנק. **למסקנת הגמ'**, לדברי רבי יוחנן גידון בסקילה אע"פ שהיא בוגרת, **היות והתרבה** "הנערה" שכבר הייתה נערה בשעת הזנות. **אולם**, אינו משלם קנס אם הוציא שם רע ובגרה. **היות**, ומעשה הזנות היה בעודה נערה. **ומעשה ההוצאת שם רע** היה שהייתה בוגרת.

על דברי רב שילה, שמבואר שזינתה ובגרה, נידונת בחנק, **שאלה הגמ'** ממוציא שם רע, שאם בגרה דינה בסקילה. **אמר רבא** ממוציא שם רע אין ללמוד, כיון שמוכח שאין העונש משתנה בה, למרות שהשתנה מעמדה לנשואה. ואילו לגבי זינתה לאחר חופה אפילו לא נבעלה תמיד דינה בחנק. **רב הונא בריה דרבי יהושע הקשה**, אולי אף במוציא שם רע, אם בגרה יהיה דינה בחנק. **נקט רב נחמן בר יצחק** שתלוי במחלוקת תנאים, האמורה בין נשיא או מושח שעברו על חטא, ואח"כ מינו אותם. **לדעת רבונן**, קרבנם כהדימויות. **א"כ מוכח**, שלא משתנה הדין בעקבות שינוי הגוף. (עי' בתו"ד'ה תנא, מה הדימוין בין השתנה הגוף להשתנה הדין.) **לדעת ר"ש**, אם ידיעת העבירה הייתה לפני המינוי, כהדימויות. אם לאחר המינוי, פטורים. **מוכח**, שאם משתנה הדין משתנה העונש. וכך סבר שילה, שאם בגרה דינה בחנק. **דחתה הגמ'**, שאף לר"ש, יש התייחסות לזמן עשיית העבירה, א"כ עדיין בנערה יהיה דינה בסקילה. **ולכך אמר רבי יוחנן**, שס"ל בדברי שילה, שנידונת בסקילה. וכמבואר לעיל.